

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU BAĞLAMINDA SÖZLEŞME ÖNCESİ AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜ İHLÂL EDEN SİGORTACIYA UYGULANACAK YAPTIRIM SORUNU

Doç. Dr. Mehmet Özdamar*

GİRİŞ

Sigorta sözleşmesi, kendine özgü yapısı ve niteliğinden dolayı hem sigortacı hem de sigorta ettiren bakımından birçok bilinmeyi bünyesinde barındırır. Karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı ile kurulan sigorta sözleşmesi, bilhassa kurulmasından önce, her iki tarafın karşılıklı bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduğu bir sözleşme tipidir. Sigortacının, sigortalanacak menfaat hakkında ayrıntılı bilgi alması, primin miktarını belirlemesi ve sözleşmeyi yapması açısından fevkalade önem taşımaktadır. 29. 06. 1956 tarih ve 6762 sayılı (eski) Türk Ticaret Kanununda (TTK), bu bağlamda “*Sigorta ettirenin mükellefiyeti ve borçları*” başlığı altında, ihbar mükellefiyetine ilişkin (6762 sayılı TTK m. 1290-1292) ayrıntılı düzenleme yapılmış; bununla birlikte, sözleşmenin diğer tarafı olan sigorta ettirenin sözleşme ve kendisine sağlanan koruma hakkında bilgilendirilmesi, aydınlatılması hakkında herhangi bir düzenlemeye yer verilmiştir¹.

Bugün gerek dünyada ve gerek Avrupa Birliği hukukunda sözleşmenin zayıf tarafının korunması ön plana çıkmıştır. Sözleşmenin sadece maddi bakımdan değil, bilgi ve tecrübe bakımından zayıf olan tarafının korunması ve desteklenmesi için çeşitli hukukî tedbirler alınmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler ülkemizde de karşılık bulmuş ve güçlü şirketlerin hâkim olduğu alanlarda önlemler alınmaya başlanmıştır. Söz konusu alanlardan birisi de sigortacılıktır. Sigortacılık alanında özellikle sigorta ettirenin bilgi eksikliğinin tamamlanmasının önemli olduğu kabul edilmiştir. Ülkemizde yaklaşık elli yıllık süre boyunca sigorta alanını düzenleyen 21. 12. 1959 tarih ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununu² yürürlükten kaldıran 03. 06. 2007 tarih ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu³ ile Türk hukukunda, sigorta ettirenin de sigortacı tarafından bilgilendirilmesine ilişkin ilk düzenlemeye yer verilmiştir. Sigortacılık Kanunu-

---

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Kürsüsü Öğretim Üyesi.

¹ Ülkemizde henüz sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı 2003 yılında öğretilde Merih Kemal Omağ, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünün bulunduğunu, bunun normatif kaynağının dürüstlük kuralı ve güven ilişkisi olduğunu belirtmiştir, (Bkz. **Omağ, M. K.**: “Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’e Armağan, İstanbul 2003, s. 25-26).

² RG. 30.12.1959, S. 10394.

³ RG. 14.06.2007, S. 26552.

nun m. 11/3 hükmü, “Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından, gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehdar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.” şeklindedir. Bu hükme dayanılarak Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik (SSBİY)⁴ ile sigortacının sözleşmenin kurulmasından önce ve sonraki bilgi verme yükümlülüğü ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Yönetmelikte sigortacının bilgi vermesinin şekli ve kapsamının yanı sıra, buna aykırı davranılması hâlinde uygulanacak yaptırım da hükme bağlanmıştır. Yönetmeliğin 7’nci maddesine göre, sigorta ettirene ve/veya sigortalıya gereği gibi bilgi verilmemesi hâlinde sözleşmenin feshi ve varsa zararın tazminini talep etme imkânı tanınmıştır.

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğü⁵, Sigortacılık Kanunu ve buna bağlı olarak çıkarılan Yönetmeliğin yanı sıra, 01. 07. 2012 tarihinde yürürlüğe giren 13. 01. 2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda⁶ da düzenleme konusu yapılmıştır. Kanunun “Aydınlatma Yükümlülüğü” başlıklı 1423’üncü maddesinin ilk fıkrasında, sigortacı ve acentesinin, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce ve sözleşmenin devamı esnasında gerekli olan her türlü bilgiyi diğer tarafa vermesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Mezkûr maddenin ikinci fıkrasında ise, sigortacının bu yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi hâlinde karşılaşılabilecek yaptırım belirtilmiş; buna göre, sigorta ettirene, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içerisinde itiraz etme hakkı verilmiştir.

Görüldüğü üzere Sigortacılık Kanununun hemen akabinde çıkarılan Yönetmelikte yer alan yaptırım ile 6102 sayılı TTK’daki yaptırım birbirinden farklıdır. Çalışmamızda, 6102 sayılı TTK’nın ilgili hükmü ile hâlen yürürlükte olan Yönetmeliğin hükümlerin uygulanmasının ne şekilde gerçekleşmesi gerektiği konusu tahlil edilmeye çalışılacaktır.

⁴ RG. 28.10.2007, S. 26684.

⁵ Sigortacının sözleşme kurulmadan önce muhatabına bilgi vermesi ve onun sorularını cevaplamasını, ayrıca gerekli hallerde yol göstermesini “aydınlatma” fiili ile ifade etmeyi uygun gördük. Zira Yönetmelikte “bilgilendirme” fiili, 6102 sayılı TTK’da ise “aydınlatma” fiili kullanılmıştır. Ancak öğretilerde Emine Yazıcıoğlu, “aydınlatma” fiilinin tavsiye vermeyi içermediği, sadece kişisel değerlendirme katılmaksızın belirli bir konuya ilişkin tüm bilgiler verilmek suretiyle kapsamlı açıklama yapılması şeklinde tanımlanabileceği belirtmiştir. Söz konusu tanım ile “bilgilendirmenin” nasıl ayırt edileceği sorusu havada kalmaktadır. Dolayısıyla iki kavram arasındaki farkı açıklayamayan bu tanıma katılmadığımızı, olması gereken (de lege ferenda) hukuk bakımından aydınlatma fiili içerisinde kısmen de olsa tavsiye vermenin de bulunduğu kabul edilmelidir. Aksi hâlde, her durumda bu eylemden arzu edilen sonuçlara ulaşılamayacaktır. (Bkz. **Yazıcıoğlu, E.:** Sigorta Aracıları Hukuku 1, İstanbul 2010, s. 179, dpn. 172). Alman Hukukunda aydınlatma (aufklärungspflicht) kavramının üst kavram olduğu ve diğer bilgi verme, danışmanlık yapma, yol gösterme fiillerinin kapsadığı hakkında bkz. **Armbrüster, C.:** Münchener Kommentar zur Versicherungsvertragsgesetz, Band 1, §§ 1-99 VVG, Herausgeben von Langheit/Wandt, München 2010, § 6, 7, Rdn. 2-4.

⁶ RG. 14.02.2011, S. 27846.

I. GENEL OLARAK SİGORTACININ SÖZLEŞME ÖNCESİ AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Sözleşmeler, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun açıklamalarıyla kurulur (TBK⁷ m. 1). Sözleşmelerin kurulmasından önce bir hazırlık dönemi söz konusudur. Hazırlık dönemi, sözleşmesine göre oldukça çok kısa veya uzun olabilir. Taraflar bu dönemde, birbirlerini ve karşılık edimlerini tanırlar ve bu doğrultuda sözleşmeye yapma kararını verirler. Bazı sözleşme türlerinde, sözleşmenin hükümlerinin ve edimlerin anlaşılması zor olduğundan ayrı bir açıklamaya ihtiyaç duyulur. Sigorta sözleşmeleri de içeriği ve sigortacının ediminin karışık olduğu, kolay anlaşılmayan sözleşmelerdendir. Bundan dolayı, düzenlemelerde sigorta ettirenin yanı sıra sigortacı ve sigorta acentesi için de muhatabı aydınlatma, onu bilgilendirme yükümlülüğü getirilmektedir. Bu sayede, adeta karanlık bir tünel içinde sözleşme yapacak taraflar, birbirlerine verdikleri bilgiler sayesinde ortalığın aydınlanmasını ve gerçek durumun görülmesini sağlamış olurlar.

Kanun koyucu gerek 6762 sayılı TTK'da⁸ gerek 6102 sayılı TTK'da, sigorta ettirenin ve sigortalının sigorta konusu menfaat ve rizikolar hakkında sigortacıyı gerektiği şekilde bilgilendirmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. 6762 sayılı TTK'nın 1290 ilâ 1293'üncü maddelerinde, "*ihbar mükellefiyeti*" başlığı altında düzenlenen hükümlerde, sigorta ettirenin sözleşme bakımından önem arz eden tüm hususları sigortacıya bildirmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde 6102 sayılı TTK'nın 1435 ilâ 1446'ncı maddeleri arasında "*beyan yükümlülüğü*"⁹ başlığı altındaki hükümlerde, sigorta ettirenin üzerine düşenler ayrıntılı bir şekilde kaleme alınmıştır¹⁰.

Sigorta ettirenin bilgi verme *külfetine*¹¹ karşılık 6102 sayılı TTK'nın 1423'üncü maddesinde "*aydınlatma yükümlülüğü*" başlığı altında sigortacının benzer borcu yer almıştır¹². Buna göre, sözleşmenin kurulmasından önce ve sözleşmenin devamı esnasında sigortacı ve acentesi, muhatabı olan sigorta ettiren ve/veya sigortalıyı sözleşme hakkında bilgilendirmelidir. 6102 sayılı Kanundan önce Sigortacılık Kanununa dayanılarak çıkarılan Yönetmelikte, sigortacının ne şekilde ve hangi kapsamda bilgi vereceği ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bunun yanında sigortacının sözleşme ve hükümleri ile ilgili tüm

⁷ 11.01.2011 tarih ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu: RG. 04.02.2011, S. 27836.

⁸ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztaş, F.:** Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara 1966, s. 5 vd.; **Kubilay, H.:** Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003, s. 70-76.

⁹ "Külfet" ve "yükümlülük" kavramları arasındaki farklar bakımından bkz. **Özdamar, M.:** Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara 2009, s. 113 vd., (Aydınlatma).

¹⁰ Konuyla ilgili olarak bkz. **Çeker, M.:** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2012, s. 77 vd.

¹¹ Sigorta ettirenin bilgi vermesinin külfet olduğu, bunun yerine getirilmesini ayrıca dava edilemeyeceği ve ihlali halinde tazminat yerine ihlal edenin haklarından mahrum kalacağı hükme bağlanmıştır. Ancak 6102 sayılı TTK'nın m. 1435 vd.'da, sigorta ettirenin bilgi vermesinin gereksiz ve yanlış bir şekilde "beyan yükümlülüğü" olarak belirtilmiştir.

¹² Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Özdamar, Aydınlatma,** s. 113 vd.

bilgileri aktarması zor olduğundan, sigortacının üzerine düşen yükümlülüğü bilgilendirme formları aracılığıyla yerine getirmesi gerektiği hükme bağlanmıştır (SSBİY m. 8). Mal ve Hayat Sigortalarına İlişkin Bilgilendirme Formlarında konuya ilişkin özet bilgiler yer almakta olup; bu formların içeriği Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenmiştir¹³.

Mevzuat, sigortacı ve sözleşmenin kurulmasında rol oynayan acenteyi, düzenlemelere uygun şekilde bilgi vermek suretiyle sigorta ettireni aydınlatmakla yükümlü kılmıştır. Bilhassa sözleşmede yer alan haklar, bu haklardan yararlanmak için gerekli olan işlemler hakkında sigorta ettirene bilgi verilmesi önem taşımaktadır. Öğreti¹⁴ ve Kanun koyucu¹⁵ bu sayede sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki bilgi asimetrisinin ortadan kalkacağını ve her iki tarafın sözleşmeye daha gerçekçi bir şekilde yaklaşabileceklerini düşünmektedir. Sigorta ettirenin bilgi eksikliğinin kapatılması, onun sigorta sözleşmesi çerçevesinde hukuki ilişkiye girdiği sigortacıya karşı daha kolay korunmasına imkan verecektir.

II. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİNE İLİŞKİN UYGULAMADAN ÖRNEKLER

Türk pozitif hukukunda aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin düzenleme yapılmasından sonra, uygulama da bu yönde şekillenmeye başlamıştır. Uygulamada öncelikle sigorta şirketlerinin ve acentelerinin, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, muhatabını yani müstakbel sigorta ettireni yeterince bilgilendirmesi konusunda yükümlü olduğunu bilmesi gerekmektedir. Mesleğe yeni başlayan acentelerin, brokerlerin ve şirket çalışanlarının bu konuda bilinçlendirilmesi ve bazı hâllerde bilgilendirmenin sadece formun imzalatılmasından ibaret olmadığına anlaşılması önem taşımaktadır. Gerçekten yukarıda da izah edildiği üzere, sözleşmenin kurulmasından önce müstakbel sigorta ettirenin konuyla ilgili bilgilendirilmesi ve hatta bazı hâllerde kendisine yol

¹³ Özdamar, Aydınlatma, s. 240 vd.

¹⁴ Aydınlatma yükümlülüğünün düzenlenmesinin sebepleri hakkında bkz. Özdamar, Aydınlatma, s. 171 vd. Ayrıca bkz. **Schimikowski, P.:** “Vorvertragliche Informationspflichten des Versicherers und des Versicherungsnehmers Ausgewählte Fragen”, Recht + Schaden 2011, Heft 1, s. 96; **Schimikowski, P.:** “VVG-Reform: Die vorvertraglichen Informationspflichten des Versicherers und das Rechtzeitigkeitserfordernis” Recht + Schaden 2007, Heft 4, s. 133-134.

¹⁵ Sigortacılık Kanununun 11’inci maddesinde, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü ilk kez zikredilmesine karşın madde gerekçesinde buna ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Buna karşılık 6102 sayılı TTK’nın sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen 1423’üncü maddesinin gerekçesinde, “ Gerek 6762 sayılı Kanunda gerekse Borçlar Kanununda sigortacının bilgi verme ve karşı tarafı aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak sözleşmenin görüşülme safhasında, taraflardan biri diğerinin çıkarlarını korumak için dürüstlük kuralına göre kendisinden beklenen özeni göstermek zorundadır. Bu noktada madde ile sigortacı açısından doktrin ve yargı kararları da dikkate alınarak sözleşmeden veya dürüstlük kuralından kaynaklanan aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğünün doğacağı kabul edilmiştir” şeklinde konunun önemini vurgulayan bir açıklamaya yer verilmiştir.

gösterilmesi, öneride bulunulması da gereklidir¹⁶. Sigortacının söz konusu yükümlülüklerini yerine getirmemesi hâlinde bundan sorumlu olacağı aşikârdır. Gerek Sigortacılık Kanununda ve gerek 6102 sayılı TTK'da bilgi vermenin yükümlülük olarak düzenlenmesi sonucunda, bir borcun ifa edilmemesi ile aynı sonuçlara tâbi olacağı ortadadır.

Aydınlatma yükümlülüğünün pozitif hukukta düzenlenmesinin ardından, uyuşmazlıklara ilişkin davalarda, bu konu çerçevesinde kararlar verildiği görülmektedir. Özellikle sigortacılığa ilişkin uyuşmazlıkların daha kolay ve hızlı bir şekilde çözülmesini amaçlayan ve ülkemizde Sigortacılık Kanunu ile uygulamaya giren alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan “*Sigorta Tahkim Sistemi*”nde hakemler kararlarında aydınlatma yükümlülüğüne dayanmaktadır¹⁷. Bu bağlamda, sigortacının sorumluluğuna hükmedilen bazı kararlarda, gerek sigortacının gerek sigorta acentesinin aydınlatma yükümlülüğüne aykırı hareket etmeleri gerekçe olarak gösterilmiştir¹⁸.

Sigorta Tahkim Komisyonu hakem heyetinin aydınlatma yükümlülüğüne dayanan kararlarına şu örnekler verilebilir:

➤ Sigorta Tahkim Komisyonunun 30. 09. 2011 tarih ve K-2011/828 sayılı kasko sigortasına ilişkin kararında, sigorta acentesinin hatası sebebiyle 2006 model araç yerine 1999 model araç kodu ile kaskonun yapıldığı; sigorta ettirene bu konu ile ilgili bilgi verilmediği; sigortalı aracın kaza yapması üzerine acentenin hatasını telafi etmek için primsiz zeyilname düzenlediği; sigortacının *bilgilendirme ve sigorta ettireni yanılmaktan kaçınma yükümlülüğünü*, gereğince yerine getirmmediği; sigorta ettirenin zararının bu nedenle meydana geldiği belirtilerek, sigortacının Sigortacılık Kanunu, SSBİY ve TMK¹⁹ m. 2'deki “*dürüstlük kuralı*” gereğince sorumlu olduğu ve ilave 2. 750 TL tazminat ödemesi gerektiğine hükmedilmiştir.

➤ Sigorta Tahkim Komisyonunun 29. 08. 2012 tarih ve K-2012/978 sayılı hayat sigortasına ilişkin kararında, sigorta şirketinin sigortalının ihbar külfetine uymadığı için hayat sigortasından kaynaklanan sigorta bedelini ödemediği; sigortalının aydınlatıldığına ilişkin imzalı bilgilendirme formunun dosyaya sunulmadığı; ayrıca sözleşmenin kurulması esnasında sigortalıya sorulan sorulara ilişkin herhangi bir cevabın alınmadığı; konuyla ilgili yeterince bilgilendirme yapılmadığı; poliçe ve bilgilendirme formunu mevzuata uygun şekilde tanzim etmeyen sigortacının, bu eksikliği kendi lehine yorumlayarak hak iddia etmesinin hukukun ana ilkeleri ile bağdaşmayacağı; zira, hiç kimse- nin kendi kusuruna dayanarak hak iddia etmesinin mümkün olmayacağı be-

¹⁶ Sigortacının danışmalık yapma yükümlülüğü ile ilgili bkz. **Özdamar**, Aydınlatma, s. 234-235.

¹⁷ Sigortacılık Kanununun 30 vd. maddelerinde yer alan tahkim sistemi, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların mahkemelere gitmeden daha kolay ve hızlı şekilde çözülmesini amaçlamaktadır.

¹⁸ Kararlara örnek olarak bkz. 26.03.2012 tarih ve K-2012-337 sayılı karar; 30.09.2011 tarih ve K-2011/828 sayılı karar, <<http://www.sigortatahkim.org/webdev/files/KararDergisiSayi>>, (02.11.2012).

¹⁹ RG. 08.12.2001, S. 24607.

lirtilerek sigorta şirketinin, teminat dâhilinde bulunan 20. 000 TL vefat tazminatından sorumlu olduğuna karar verilmiştir.

➤ Sigorta Tahkim Komisyonunun 26. 03. 2012 tarih ve K-2012/337 sayılı işyeri sigortasına ilişkin kararında, davacı tarafa ait sigortalı işyerinden tekel maddelerinden oluşan emtianın çalındığı; sigorta poliçesi özel şartlarında hırsızlık teminatında tekel maddeleri için sigorta bedelinin %10'una kadar limit ile teminatın sınırlandırıldığı; ancak bu hususta kanuna ve yönetmeliğe uygun şekilde sigortalının bilgilendirildiğinin ispat edilemediği; bilgilendirmenin gereğince yapılmasının sigortalının kararında etkili olacağı; bundan dolayı sigortalının uğradığı zararı talep edebileceği belirtilerek eksper raporunda tespit edilen zararın tazmin edilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

Yukarıda örnek olarak kararlardan da anlaşılacağı üzere, sigorta ettirenin özellikle sözleşmenin kurulmasından önce aydınlatılması, ileride ortaya çıkabilecek birçok sorunu önleyeceği gibi sigortacının sorumluluğunu da ortadan kaldıracaktır. Kararlardaki yaptırım kısmında, yükümlülüğe aykırı davranılmasının sigortacının sorumluluğunu gerektireceği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda SSBİY'ye uygun şekilde sigortalının sözleşmeyi feshedebileceği gibi, uğradığı zararların tazminini de isteyebileceği hükme bağlanmıştır. Aydınlatma yükümlülüğünün getiriliş amacına uygun bu sonuç, sigortalının sigorta sözleşmesinden umduğu faydayı elde edememesi hâlinde ortaya çıkan zararının tazminini sağlamaktadır. Sigortalının, rizikonun ortaya çıkmasından sonra sadece sözleşmeyi feshetmesi onun menfaatine sonuçlar doğurmayacaktır. Gerçekten, özellikle zarar sigortalarında, tam hasarın meydana gelmesi hâlinde sigorta sözleşmesi sona ereceğinden, sözleşmenin, aydınlatma yükümlülüğünün ihlâl edilmesine dayanılarak feshedilmesi tek başına sigortalının menfaatini temin etmez. Bununla birlikte, yeterince bilgilendirilmediği için, arzu ettiği sigorta himayesine kavuşamayan ve uğradığı zararı kısmen veya tamamen tazmin ettiremeyen sigortalının, söz konusu kaybının karşılanmasını istemesi daha mantıklıdır.

Sigortacının özellikle sözleşmenin kurulmasından önceki aydınlatma yükümlülüğünün önemini gösteren bir diğer somut örnek ise, bir hayat sigortası sözleşmesiyle ilgilidir²⁰. Somut olay, 25. 02. 2009 tarihinde Türk Hava Yollarına ait bir uçağın Hollanda'nın *Schiphol* Havaalanına inişe geçtiği esnada düşmesi ve pilotlar dâhil dokuz kişinin hayatını kaybetmesiyle ilgilidir. Kazada hayatını kaybedenlerden biri de ikinci pilot *Olgay Özgür*'dür. Daha sonra basında çıkan haberlerden de anlaşıldığı üzere, genç pilot yeni evlenmiştir ve ev almak için bankadan kredi çekmiş; kredi sözleşmesi esnasında mutad uygulama gereğince hayat sigortası yaptırmıştır. Buraya kadar her şeyin normal olduğu olayda, hayat sigortası poliçesinin genel şartları içerisindeki A 3. 1 numaralı klotdan dolayı vefat eden pilotun ailesi sigorta bedelini alamama ihtimaliyle karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu kloza göre, "*Sigortalı, sigortacıyı haberdar etmeksizin ticari hava hatları üzerinde yolcu nakline ruhsatlı işletmelerin uçak veya herhangi bir hava gemisinde ancak, yolcu sıfatıyla seyahat edebilir. Hayatı sigortalanan kişinin ölümü yolcu sıfatı dışında havada yapılan yolcu-*

²⁰ Konu hakkında sunulan tebliğ metni için bkz. **Özdamar, M.:** "Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünden Doğan Sorumluluğu", Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (Ankara 28-29 Mayıs 2009), Ankara 2009, s. 409-410.

luklar esnasında olursa, şirket yalnız riyazi ihtiyatı ödemekle yükümlüdür; ölüm tazminatı ödenmez. ” Bu kloz, sadece somut olaydaki müteveffa pilot için değil, tüm hayat sigortası yaptırılanlar için geçerlidir. Ayrıca ülkemizde sigorta poliçelerinde kullanılan genel şartların önemli bir özelliği de kullanılmadan önce Hazine Müsteşarlığının denetiminden geçmesidir²¹. Diğer bir deyişle söz konusu hüküm, sigorta şirketinin tek taraflı iradesi ile sözleşmeye koyduğu bir hüküm olmaktan öte, bizzat Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan genel şartların içerisinde yer almaktadır. İşte kredi sözleşmesinin yapılması esnasında, pilot olduğunu beyan eden, buna ilişkin maaş bordrosunu ve çalıştığı kurumdan (THY) alınan belgeleri ibraz eden *Olğay Özgür*’ü, aynı zamanda kredi veren bankanın grup şirketi olan sigorta şirketinde sigortalayan yetkilinin konuyla ilgili bilgi vermemesi ciddi bir mağduriyete sebep olmuştur. Muhtemeldir ki, banka çalışanı sigorta poliçesinin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığından, gerekli bilgilendirmeye yapmamıştır. Oysa sözleşmenin yapılması esnasında pilot olduğunu beyan eden ve uçakta yolcu sıfatı dışında seyahat edecek olan kişiye, ek prim ödemek suretiyle söz konusu istisnayı ortadan kaldırma imkânının olduğunu hatırlatılması gerekmektedir²². Bu bağlamda, uygulamada kullanılan “bilgilendirme formu” çerçevesinde yapılan bilgilendirme ile sigorta ettirenin bu tür istenmeyen durumlar ile karşı karşıya kalması engellenebilecektir. Ancak sözleşmenin yapılması esnasında sigorta acentesinin çalışanı sıfatıyla hareket eden banka yetkilisinin poliçedeki hükümler hakkındaki bilgisizliği sigorta şirketine atfedilebilecektir. Zira sigorta şirketlerinin olduğu kadar bunlar adına hareket eden acentelerinin de aynı şekilde aydınlatma yükümlülüklerinin bulunduğu kabul edilmektedir (TTK m. 1423/1).

Son örnekte sigorta ettirenin de bir kusurundan söz edilebilir. Gerçekten iyi eğitim almış ve yolcu uçağı kullanabilme ehliyetine sahip olan sigorta ettirenin kendisine teslim edilen sigorta poliçesini hiç okumaması, yer alan istisnalara bakmaması da kusur olarak görülebilir. Bu durumda sigortacının tama-

---

²¹ 6762 sayılı TTK’nın m. 1266/2 ve Sigortacılık Kanununun m. 11/1 hükümlerine göre, sigorta poliçesinde yer alması gereken hususların, önceden Bakanlık incelemesinden geçmesi gereklidir. Ancak uygulamada Bakanlık (Hazine Müsteşarlığı), sigorta şirketlerinin hazırladığı genel şartları inceleyip görüş bildirmek yerine doğrudan yeni sigorta türlerine ilişkin genel şartları hazırlayıp Resmi Gazetede yayımlamaktadır. Uygulamaya ilişkin bkz. **Can, M.:** Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara 2009, s. 260-262.

²² Alman Federal Mahkemesi, Türk olduğunu ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğunu bildiği müşterisine yaptığı kasko sigortasında, taahhüdün sadece Avrupa kıtasında geçerli olduğuna ilişkin kloza dair herhangi bir açıklama yapmayan bankayı ve dolayısıyla sigorta şirketini, sigorta poliçesinde yer alan söz konusu istisnaya rağmen kısmen de olsa tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Tazminatın temelinde ise, sigorta ettirenin sözleşme öncesinde yeterince aydınlatılmaması, Türkiye’ye ve muhtemelen Asya kıtasına seyahat edeceği belli olan sigorta ettirene kasko sigortası genel şartlarındaki Avrupa kıtası sınırlaması hakkında bilgi verilmemesi ve taraflar arasındaki güven ilişkisinin ihlâl edilmesi yer almaktadır. Karar ve değerlendirmeler için bkz. **Özdamar, M.:** “Alman Sigorta Sözleşmeleri Hukukunda Sigortacının Geleneksel Güven (İfa) Sorumluluğu”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 659-684.

men sorumluluktan kurtulması söz konusu olmamasına karşın müterafik kusur çerçevesinde bir indirimden söz edilebilir²³.

Yargıtay'ın konuya ilişkin yaklaşımı, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün kapsamının ve uygulamasının belirlenmesi bakımından fevkalade önem taşımaktadır. Konuyla ilgili Yargıtay'ın ilgili dairelerinde yapılan araştırmalar sonucunda, henüz SSBİY yürürlüğe girmeden önce meydana gelen olayla ilgili verilen bir karara tesadüf edilmiştir. Kararda²⁴ olayın, ferdi kaza sigortası yaptırdıktan sonra meydana gelen kaza neticesinde hayatını kaybeden sigortalının mirasçılarına, sigorta poliçesinde yer alan motosiklet kullanımı esnasında meydana gelen rizikonun kapsam dışı olduğundan bahisle sigorta bedeli ödenmemesi şeklinde vuku bulunduğu anlaşılmıştır. Daha sonra mirasçıların açtığı davada ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararda²⁵, sigortalının sulama birliğinde su teknisyeni olarak çalıştığı, arızaların giderilmesi için sürekli motosiklet ile seyahat ettiği, bunu bilen veya bilmesi gerek sigortacının sigorta ettireni/sigortalıyı söz konusu istisna hükmü hakkında bilgilendirmek zorunda olduğu, aksi durumun MK m. 2 hükmüne uygun düşmeyeceği, davadan sonra yürürlüğe giren SSBİY göre de sigortacının sorumlu olduğundan bahisle davanın kabulüne karar vermiştir. Buna karşılık Yargıtay'ın ilgili Dairesi, sigorta genel şartlarında yer alan hükmün Hazine Müsteşarlığı'nın onayından geçerek poliçeye yazıldığı, bu konuda sigortacının herhangi bir müdahalesinin bulunmadığı, müteveffa sigortalının aldığı sigorta poliçesine bakmasının zorunlu olduğu, davacı tarafın bilgilendirme yükümlülüğünün ihlal edildiğini dava dilekçesinde ileri sürmediği, söz konusu SSBİY'in dava tarihi itibarıyla yürürlüğe girmediğinden bahisle kararı bozmuştur.

Kararda yer alan olay, aydınlatma yükümlülüğünün önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. İlk derece mahkemesi büyük bir cesaretle, henüz yürürlüğe girmemiş olan bir Yönetmeliğin açtığı yolda MK m. 2 hükmüne dayanarak sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal ettiğini ve bu durumun rizikonun meydana gelmesiyle uygun illiyet bağı içerisinde olduğunu belirterek davayı kabul etmiştir. Tabi ki henüz yürürlüğe girmemiş bir Yönetmeliğe dayanarak hüküm kurulması doğru değildir. Ancak mahkeme kararında sigortacının sürekli motosiklet üzerinde seyahat eden ve su arızalarına bu şekilde ulaşan sigorta ettiren/sigortalıyı sözleşmenin yapılmasından önce uyar-mamasının, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali olarak kabul edilmesi ülkemiz hukuku bakımından önemli bir gelişmedir. Buna karşılık Yargıtay ise, yükümlülüğün hukuki temelini araştırmadan ve Yönetmeliğin yürürlüğe girmediğini ve sigorta genel şartlarını her sigortalının okuması gerektiğinden bahisle kararı bozmuştur. Aslında kararda sigortalının poliçeyi okumadığını bir kusur olarak kabul eden Yargıtay, sigortacının somut olayın özelliğine göre bilgi vermemesini kusur olarak kabul edip en azından meydana gelen zararda müterafik kusur hükümlerini uygulamamıştır. Bu konudaki temennimiz, günümüzde meydana gelen ve huzuruna henüz gitmeyen uyuşmazlıklarda Yargıtay'ın, kusuru sadece sigortalı açısından incelemek yerine sigortacının bilgilendirme

²³ Özdamar, Aydınlatma, s. 357.

²⁴ Yargıtay 11. HD'nin 25.10.2011 Tarih, 2009/13221 Esas ve 2011/14404 sayılı Kararı.

²⁵ Ceyhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 30.12.2008 Tarih, 2008/94 Esas ve 2008/559 sayılı Kararı.

dirme yükümlülüğünü de dikkate alması ve sigortacının bu yükümlülüğünü ihlali ve bilgilendirme eksikliğinin sigorta ettirenin kararında etkili olması halinde ortaya çıkan zarardan kısmen veya tamamen sigortacıyı da sorumlu tutmasıdır. Bununla birlikte sigortacının üzerine düşen aydınlatma yükümlülüğünü tam ve zamanında ifa etmiş olması ve bu durumu “bilgilendirme formları” aracılığıyla ispat etmesi halinde sorumluluktan kurtulacağı izahtan varestedir.

III. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ HÂLİNDE UYGULANACAK YAPTIRIM

Sigortacılık Kanununa dayanılarak çıkarılan Bilgilendirme Yönetmeliğinin (SSBİY) 7'nci maddesi “*Sigorta sözleşmesinin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında, bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş ya da bu Yönetmeliğin 8 inci maddesinde düzenlenen Bilgilendirme Formu gereği gibi teslim edilmemiş yahut Bilgilendirme Formunda yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise, sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir.*” hükmünü taşımaktadır. Hükmüne göre, bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi kararına etkili olmuşsa sigorta ettirenin iki hakkı ortaya çıkmaktadır. Bunlar, sözleşmeyi feshetme ve uğradığı zararın tazminini de talep etme hakkıdır. Söz konusu haklar kümülatif olarak kullanılmak zorunda olmayıp, sadece fesih veya sadece tazminat talep hakkı da kullanılabilir²⁶.

6102 sayılı TTK'nın 1423'üncü maddesinde düzenlenen aydınlatma yükümlülüğü hükmünde ise, yükümlülüğe aykırılık hâlinde sigorta ettirene sözleşmeye on dört gün içerisinde itiraz etme hakkı tanınmıştır²⁷. Söz konusu maddenin ikinci fıkrası hükmü şu şekildedir: “*Aydınlatma açıklamasının verilmemesi halinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur.*”.

Aydınlatma yükümlülüğüne uyulmaması hâlinde sigorta ettirenin sözleşmeye itirazını, açık ve anlaşılabilir bir şekilde yapması gerekir. Madde metninden anlaşıldığı kadarıyla, itiraz herhangi bir şekle bağlı değildir. Önemli olan, itirazın süresi içinde yapılması ve sonradan gerektiğinde ispat edilebilmesidir. Dolayısıyla sigorta ettirenin itirazını, süresi içinde yaptığını ispat edebilmesi kaydıyla, herhangi bir şekle bağlı olarak yapmasına gerek kalmaz. Hükmünde, itirazın gerekçesinin belirtilmesine gerek olup olmadığına ilişkin herhangi bir açıklık yoktur. Bunun yanında, söz konusu itiraz hakkının kapsamı, süresi ve etkisi ile ilgili de belirsizlikler bulunmaktadır²⁸.

²⁶ Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlâl etmesi hâlinde SSBİY'de yer alan fesih ve tazminat talep haklarının kullanılma şartları, yükümlülüğün ihlâl edilmesi, kusur, zarar ve uygun illiyet bağı olarak sıralanabilir. Buradaki uygun illiyet bağından kasıt, SSBİY'nin 7'nci maddesinde “bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuşsa” şeklinde ifadesini bulan koşuldur. Farklı düşünce için bkz.. **Yazıcıoğlu**, s. 200, dpn. 210.

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Özdamar**, Aydınlatma, s. 363-366.

²⁸ Konuyla ilgili **Özdamar**, Aydınlatma, bkz. 363 vd.

6102 sayılı TTK'da itiraz hakkının kullanılması hâlinde, bunun hukuki sonuçlarının ne olacağı hakkında açık bir düzenleme yer almamaktadır²⁹. Sigorta ettirenin sözleşmenin kurulmasını müteakip on dört gün içerisinde itiraz etmesiyle, sözleşmenin kurulmamış sayılacağı, feshedilmiş kabul edileceği veya poliçedeki şartların değiştirilmesi şeklinde sıralanabilecek sonuçların hangisinin ortaya çıkacağı belirsizdir³⁰. Konuya ilişkin takdirin sigorta ettirene ait olmasının daha doğru olduğuna inanmaktayız. Sigorta ettirenin itirazının, sözleşmenin hiç kurulmamış sayılması sonucunu ortaya çıkarması, beraberinde bir takım rizikoları da getirmektedir. Bu durum özellikle, itirazdan önceki zaman zarfında kişiyi sigorta himayesinden mahrum bırakacaktır. İtirazın ileriye etkili sonuçlar doğuran fesih veya poliçede yazılı şartların değiştirilmesi şeklinde anlaşılması, sigorta ettirenin menfaatlerinin korunmasına daha uygun düşer. Böylece aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, sigorta ettirene sözleşmeyi devam ettirmeme veya kendisinin istediği şartlarla sürdürme imkânı taniyacaktır.

Kanunda getirilen sistem her ne kadar sigorta ettireni korumak için getirilmiş olsa da, on dört günlük süre her olayda sigorta ettirenin menfaatini temin edemez. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmediğini on dört gün içinde anlamak, her zaman mümkün olmayabilir. Sadece Bilgilendirme Formuna dayalı aydınlatma eylemi bakımından kabul edilebilecek bu sonuç, formun dışında yer alan yükümlülüklerle aykırılık hâlinde değerlendirilmemelidir. Zira sigorta ettiren, özellikle uzun süreli hayat sigortalarında, sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün ihlâl edildiğini çok sonra öğrenebileceğinden haklarını kullanamayacaktır³¹.

²⁹ Oysa 6102 sayılı TTK'nın 1423'üncü maddesinin gerekçesinde, düzenlemenin benzerinin Alman Hukukunda yer aldığı ifade edilmiştir. Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanununun §8'inci paragrafında, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlâl etmesi halinde sigorta ettirene cayma hakkı tanınmıştır. Ayrıca cayma hakkı için tanınan on dört günlük sürenin başlangıcı anı farklı ihtimallere göre belirlenmiş ve sigorta ettirenin cayma hakkının bulunmadığı hallerde sıralanmıştır. Dolayısıyla 6102 sayılı TTK'da yer alan düzenleme mehzadan oldukça farklı ve eksiktir, (ayrıntılı bilgi için bkz. **Eberhardt, F.:** Münchener Kommentar zur Versicherungsvertragsgesetz, Band 1, §§ 1-99 VVG, Herausgeben von Langheit/Wandt, München 2010, § 8, Rdn. 1 vd.; **Rixecker, R.:** Versicherungsvertragsgesetz, Kommentar von Römer/Langheit, München 2012, § 8.

³⁰ Bkz. **Ünan, S.:** "Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler", Sigorta Hukuku Dergisi 2005, Özel Sayı 10: Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 124.

³¹ **Memiş, T.:** "Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Sigorta Hukuku Dergisi, 2005, Özel Sayı 1: Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 97; **Ünan, s. 124;** **Yazıcıoğlu, s. 178.**

Doktrinde 6102 sayılı TTK'nın 1423'üncü maddesindeki hükmün içeriğinin önemli eksiklikler ihtiva ettiği belirtilerek eleştirilmiştir. Bununla birlikte, TTK'nın yürürlüğünden önce kabul edilen 26.06.2012 tarih ve 6335 sayılı "Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"la (RG. 30.06.2012, S. 28339) da konuya ilişkin bir değişikliğe gidilmemiştir. Eleştiriler için bkz. **Ünan, s. 124-125;** **Memiş, s. 98;** **Yazıcıoğlu, s. 178-179.** Kanundaki maddeye alternatif çözüm önerisi için bkz. **Özdamar, aydınlatma, s. 379-380.**

6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, SSBİY'nin 7'nci maddesindeki fesih ve tazminat talep hakları ile 6102 sayılı Kanunda düzenlenen sözleşmeye itiraz, özellikle sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü bakımından birbiriyle çelişmektedir. Bu durumda, SSBİY hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. En kısa zamanda Yönetmelik hükümlerinin TTK hükümlerine uyumlu hâle getirilmesi gereklidir. Bununla birlikte aydınlatma yükümlülüğünün ifasına ilişkin SSBİY hükümlerinin yeni TTK ile birlikte uygulanacağını da belirtmek gerekir. Zira yeni TTK'da yükümlülüğün ifa edilmesinin şekline ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır.

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne uymamasının, sadece itiraz hakkını düzenleyen TTK m. 1423 hükmüne tâbi tutulması, söz konusu düzenleme ile ulaşılmak istenen amaca aykırılık teşkil etmektedir. Yukarıdaki örnek hakem kararlarından da anlaşılacağı üzere, aydınlatma yükümlülüğüne uyulmaması hâlinde sigorta ettirenin tazminat talebinde bulunması söz konusu olmaktadır. Diğer bir deyişle sözleşmenin kurulmasından önce yeterince bilgilendirilmeyen sigorta ettiren veya sigortalının temel amacı, bundan dolayı uğradığı zararı tazmin ettirmek; eksik veya hiç yararlanmadığı sigorta himayesinden faydalanmaktır.

Sırf 6102 sayılı TTK düzenlemesinde konuya bakıldığında, sigortalının bu amacına ulaşması mümkün görünmemektedir. Bu durumda kanundaki düzenlemenin yanı sıra genel hükümlere de başvurulabilmelidir. Sigortacının özellikle sözleşmenin kurulmasından önceki aydınlatma yükümlülüğünü ihlâl etmesi hâlinde sigorta ettirenin sözleşmeye on dört gün içinde itiraz edebilmesinin yanı sıra tazminat da talep edebilmesine imkân tanınmalıdır. Kanun koyucunun iradesinin 6102 sayılı TTK m. 1423 hükmü ile birlikte sigorta ettirenin tazminat hakkını ortadan kaldırmak olmadığı kabul edilmelidir. Aksi hâlde, sigorta ettirenin sözleşmeye on dört gün içerisinde itiraz etmemesi, tazminat talep hakkından feragat ettiği şeklinde yorumlanabilecektir³². Şu hâlde, 6102 sayılı Kanunda bu yönde bir değişiklik yapılmadığı takdirde, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlâl etmesi hâlinde sigorta ettirenin uğradığı zararın tazminini, TMK m. 2 hükmüne dayanarak isteyebileceğini kabul etmek gerekir. Gerçekten sözleşme görüşmelerine başlanmasıyla birlikte, taraflar arasında iyiniyet kurallarına dayalı bir güven ilişkisinin meydana geldiği, sözleşme öncesi kusura (*culpha in contrahendo*) dayalı taleplerde de söz konusu güven ilişkisinin ihlâlinden hareket edildiği öğretilde çoğunlukla kabul edilmektedir³³.

³² Nitekim 6102 sayılı Kanunun TBMM tarafından kabulünden sonra yazdığı eserinde Mertol Can, TTK'nın 1423'üncü maddesinin ikinci fıkrası karşısında, artık on dört günlük süre içerisinde itiraz etmemiş sigorta ettirenin, uğradığı zararının tazminini de talep etmekten vazgeçmiş olduğu neticesine ulaşılan yorumların yapılmasının da yolunun açılmış olduğunu kabul etmek gerektiğini ifade etmiştir Bkz. **Can, M.:** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar, Ankara 2011, s. 94. Bu durum kanaatimizce kanun koyucunun kesinlikle arzu etmediği veya arzu etmemesi gereken bir sonuçtur.

³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Demircioğlu, H. R.:** Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk, Ankara 2009, s. 77 vd.; **Kırca, Ç.:** Bilgi Vermeden Dolaylı Üçüncü Kişiyi Karşı Sorumluluk, Ankara 2004, s. 70

Sigorta sözleşmelerinin kurulmasından önce de sigortacı ile sigorta ettiren/sigortalı arasında benzer bir güven ilişkisinin doğduğu kuşkusuzdur. Özellikle sigortacının devletten (Hazine Müsteşarlığı) özel izin alarak kurulan ve faaliyete geçen bir şirket olduğu, sürekli şekilde devlet (Hazine Müsteşarlığı) tarafından gözetim altında tutulduğu düşünüldüğünde bireylerin bu şirketlere duydukları güvenin diğer alelade şirketlere nazaran daha güçlü olduğu ortadur. Nitekim bankacılık, sigortacılık gibi hizmet sektörlerine ilişkin faaliyetlere ekonomik öneminden dolayı ülkemizde de özel önem verildiği, özel kurumlar aracılığıyla (BDDK, Hazine Müsteşarlığı, SPK vb.) sürekli kontrol edildikleri bilinmektedir. Devletin söz konusu hassasiyeti, toplumda yaşayan bireylerin de bahse konu şirketlere ayrı bir güven duymalarına sebep olmaktadır. İşte söz konusu güvenin korunması hem sigortacılığın yaygınlaşmasına imkân tanıyacak hem de iyiniyetle sigorta sözleşmesi yapan bireylerin küçük eksikliklerden dolayı hak kayıplarına uğramaları engellenmiş olacaktır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sigorta sözleşmesinin kendine özgü niteliği, özellikle sigortacının sağlamakla yükümlü olduğu ediminin farklı olması, onu diğer sözleşmelerden ayırt etmektedir. Sigortacının ediminin salt tazminat ödemek olarak algılanması sözleşmenin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu hususunun da tartışılmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte öğretide sigortacının ediminin riziko-yu taşımak olduğu kabul edilince sözleşmenin tam iki tarafa borç yüklediği kabul edilmiştir. Sigorta ettirenin, ödediği prim karşılığında soyut bir ürün alması, sözleşmenin içeriğinin anlaşılmasının zor olması, sözleşme ve poliçede genellikle teknik terimlerle dolu genel ve özel şartların bulunması, sigortacının sigortaladığı menfaatin özelliklerini derinlemesine öğrenme şansının zayıf olması, sigorta sözleşmesinde tarafların bilgi eksikliği bulunması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı öncelikle sigorta ettirenin bilgi vermesi, ardından son zamanlardaki hukuki düzenlemelerde sigortacının da muhatabını bilgilendirmesi zorunlu tutulmuştur.

Ülkemizde, öncelikle, 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 11'inci maddesi ve buna bağlı olarak çıkarılan SSBİY'de sigortacının sigorta ettireni/sigortalıyı aydınlatması, diğer bir deyişle ona sözleşme ile ilgili bilgileri vermesi ve gerekli yönlendirmeleri yapması hususu hükme bağlanmıştır. Söz konusu Kanun ve Yönetmelik hükümleri çerçevesinde, gerek sigortacı gerek sigorta acentesi yazılı bir form aracılığıyla sözleşmenin kurulmasından önce gerekli bilgilendirmeleri yapmak zorundadırlar. Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlâl etmesi hâlinde uygulanacak yaptırım, SSBİY'de sözleşmenin feshi ve/veya ortaya çıkan zararın tazmini olarak düzenlenmiştir. Ülkemizde yeni uygulanmaya başlayan bu düzenlemenin, uzun yıllardır oluşan alışkanlıklara yansımaları ve bunları değiştirmesi, sigorta ettirenin sigortacı karşısında korunması açısından yaptırımın uygulanması fevkalade önem taşımaktadır. Konuyla ilgili Sigorta Tahkim Komisyonunun bazı kararlarında, sigortacının sözleşmenin kurulmasından önceki aydınlatma yükümlülüğünü yerine getir-

mediği veya yerine getirdiğini ispat edemediği noktasından hareketle, sigortacının tazminat ödemekle sorumlu tutulduğu görülmüştür.

6762 sayılı TTK'da düzenlenmemiş olan sigortacının aydınlatma yükümlülüğü meselesine, 6102 sayılı Kanunun 1423'üncü maddesinde değinilmiştir. Söz konusu düzenlemede, sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık hâlinde, sigorta ettirene sözleşmenin yapılmasına on dört gün içerisinde itiraz etme hakkı verilmiştir. Ancak söz konusu itirazın yapılmaması hâlinde, bunun ortaya çıkaracağı hukukî sonuçlara ilişkin herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Kanunda yer alan on dört günlük sürenin ne zaman başladığı da metinden tam olarak anlaşılammaktadır. Sürenin sözleşmenin kurulmasından itibaren başladığı kabul edildiğinde, sigorta ettiren bakımından oldukça haksız bir durum meydana gelebilecek; belki de yükümlülüğün ihlâl edildiğini çok sonra öğrenecek olan sigorta ettiren konuyla ilgili herhangi bir talepte bulunamayacaktır. Madde 1423'de, bunların yanında, sigorta ettirenin süresinde itiraz etmesinin hukukî sonucunun ne olacağı da açıklığa kavuşturulmamıştır.

Çalışmamızda, Sigortacılık Kanununa dayanılarak 2007 yılında çıkarılan ve açıkça yürürlükten kaldırılmadığı için günümüzde hala yürürlükte olan SSBİY'de yer alan yaptırımların, 6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki akıbetinin ne olacağı sorusunu cevaplamaya çalıştık. Yeni TTK'nın 1423'üncü maddesi hükmü karşısında söz konusu Yönetmeliğin yaptırımı ilişkin hükmünün uygulanması mümkün olmamalıdır. 6102 sayılı TTK'da sözleşmenin feshi ve/veya tazminata ilişkin bir hüküm olmadığı gibi, aydınlatma yükümlülüğünün ihlâli hâlinde sözleşmeye itiraz gibi son derece zayıf ve içeriği belirsiz bir yaptırım öngörülmüştür. Bu durumda sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün varlığı devam etmesine, yükümlülüğün yerine getirilmesine ilişkin Yönetmelikteki hükümlerin uygulanabilmesine karşın, Yönetmeliğin yaptırımı ilişkin 7'nci maddesindeki hüküm zmnen ortadan kalkmış kabul edilmelidir. Bu durumda ya 6102 sayılı TTK'ya uygun şekilde Yönetmelikte değişiklik yapılmalı ya da TTK'daki eksik ve anlaşılması zor olan hüküm değiştirilmelidir.

Yönetmelikteki yaptırım hükmünün uygulanamamasına karşın, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün ihlâli hâlinde sigorta ettireni ve sigortalıyı da savunmasız bırakmamak gerekir. Zira yukarıda da izah edildiği üzere, sigorta sözleşmesinde zayıf olan taraf sigorta ettirendir. Bu zayıflık hem maddi açıdan, hem de bilgi ve tecrübe açısından söz konusudur. Dolayısıyla sigorta ettiren biraz daha fazla müsaadeye mazhar, tolerans gösterilmesi gereken taraf olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda sigorta ettiren, sözleşmenin kurulması esnasında tam veya kısmen aydınlatılmamış, yeterince bilgilendirilmemişse, bu durumun sigorta ettirenin zararıyla uygun illiyet bağı içerisinde olması, diğer bir deyişle yükümlülüğün yerine getirilmemesinin sigorta ettirenin kararına etkili olması hâlinde, bunu on dört günden daha sonra öğrense dahi sigortacının sorumluluğunun doğması gereklidir. Sorumluluğun temeli olarak, sözleşme öncesi kusur veya güven ilişkisinin dayanağını oluşturan TMK m. 2'de ifadesini bulan "dürüstlük kuralı" kabul edilebilir. Buna göre sigorta ettireni aydınlatmadığı, bilgilendirmediği ve bundan dolayı sigorta ettirenin zarara uğradığı belli olan hadiselerde, sigortacının ortaya çıkan zararı tamamen veya sigorta ettirenin müterafik kusuruna bağlı olarak kısmen tazmin etmesi hakkaniyete de uygun düşecektir.

KAYNAKÇA

Armbrüster, C.: Münchener Kommentar sur Versicherungsvertragsgesetz, Band 1, §§ 1-99 VVG, Herausgeben von Langheit/Wandt, München 2010.

Can, M.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar, Ankara 2011.

Can, M.: Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara 2009.

Çeker, M.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2012.

Demircioğlu, H. R.: Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk, Ankara 2009.

Eberhardt, F.: Münchener Kommentar zur Versicherungsvertragsgesetz, Band 1, §§ 1-99 VVG, Herausgeben von Langheit/Wandt, München 2010, § 8.

Gürpınar, D.: Sözleşme Dışı Yanlış Tavsiyede Bulunma, Öğüt veya Bilgi Vermeden Doğan Hukuki Sorumluluk, İzmir 2006.

Kırca, Ç.: Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişiyeye Karşı Sorumluluk, Ankara 2004.

Kubilay, H.: Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003.

Memiş, T.: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Sigorta Hukuku Dergisi, 2005, Özel Sayı 1: Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 88-108.

Omağ, M. K.: “Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’e Armağan, İstanbul 2003, s. 25-41.

Özdamar, M.: “Alman Sigorta Sözleşmeleri Hukukunda Sigortacının Geleneksel Güven (İfa) Sorumluluğu”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 659-684.

Özdamar, M.: “Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünden Doğan Sorumluluğu”, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (Ankara 28-29 Mayıs 2009), Ankara 2009.

Özdamar, M.: Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara 2009, (Aydınlatma).

Öztan, F.: Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara 1966.

Rixecker, R.: Versicherungsvertragsgesetz, Kommentar von Römer/Langheit, München 2012.

Schimikowski, P.: “Vorvertragliche Informationspflichten des Versicherers und des Versicherungsnehmers Ausgewählte Fragen”, Recht + Schaden 2011, Heft 1, s. 96-102.

Schimikowski, P.: “VVG-Reform: Die vorvertraglichen Informationspflichten des Versicherers und das Rechtzeitigkeitserfordernis” Recht + Schaden 2007, Heft 4, s. 133-138.

Ünan, S.: “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, Sigorta Hukuku Dergisi 2005, Özel Sayı 1: Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 109-196.

Yazıcıoğlu, E.: Sigorta Aracıları Hukuku 1, İstanbul 2010.